

**ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА»**

Факультет суспільних та прикладних наук

Кафедра права та публічного управління

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з методичної роботи

М. Штанько
Ярослав ШТАНЬКО

30 *08* 2024 р.

**ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ ЦИВІЛЬНИХ ТА
ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ НОРМ**

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Галузь знань:	08 Право
Спеціальність:	081 Право
Освітньо-професійна (освітньо-наукова) програма:	«Право»
Освітній рівень:	перший (бакалаврський)
Статус дисципліни:	вибіркова
Мова викладання, навчання та оцінювання:	українська

РОЗРОБНИК:

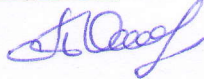
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
права та публічного управління

Світлана ХОДАК

ЗАТВЕРДЖЕНО:

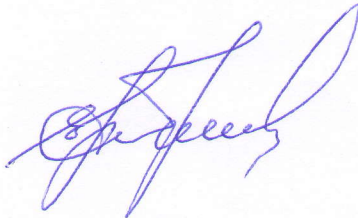
на засіданні кафедри права та
публічного управління
протокол № 1 від 30 серпня 2024 р.
В.о завідувача кафедри

Олександра ПТАШНИК

УЗГОДЖЕНО:

Гарант ОПП

Євген ПИСЬМЕНСЬКИЙ

СХВАЛЕНО:

на засіданні Науково-методичної ради, протокол № 1 від 30 серпня 2024 р.

e-mail	svitlana.khodak@ukd.edu.ua
Номер аудиторії чи кафедри	201
Посилання на сайт	https://ukd.edu.ua/person/svitlana-khodak
Сторінка курсу в СДО	https://online.ukd.edu.ua/course/view.php?id=6281

ВСТУП

Анотація навчальної дисципліни. З прийняттям у 2003 році Цивільного кодексу України, змінами у 2014 році до Цивільного процесуального кодексу України характерними стали принципово нові підходи щодо правового регулювання відносин матеріального і процесуального права. На жаль, уникнути проблемних питань щодо прогалин, колізій та інших суперечностей у законодавстві не вдалося, тому «недосконалість правової сфери відносин» законодавець намагається усунути шляхом внесення змін та доповнень у чинні законодавчі акти. На жаль, такий процес нерідко має безсистемний характер та призводить до появи нових колізій та суперечностей. Відтак, правове регулювання та здійснення судочинства за таких умов стає непростим, однак дуже важливим процесом.

З огляду на наведене навчальна дисципліна «Особливості правозастосування цивільних та цивільних процесуальних норм» дає можливість отримати фундаментальні теоретичні знання із загальних компетентностей в сфері знання і розуміння закону, правозастосовної техніки тощо.

Навчальна дисципліна «Особливості правозастосування цивільних та цивільних процесуальних норм» дає можливість отримати фундаментальні теоретичні знання із загальних компетентностей в сфері приватного права, охоплюючи сферу відносин власності, інтелектуальних, договірних та зобов'язальних.

Програма навчальної дисципліни відображає закономірності механізму правового регулювання відносин; особливості застосування цивільних норм; особливості застосування цивільно-процесуальних норм.

Метою вивчення дисципліни є формування знань про основні засоби, прийоми і методи правового регулювання приватноправових відносин, а також вмінь щодо їх застосуванню.

Основними **завданнями** курсу є засвоєння студентами системи знань, вмінь та навиків з використання приватноправових засобів і методів правового (договірного) регулювання; опанування методології правового регулювання особливостей правозастосування цивільних та цивільних процесуальних норм; формування знань про застосування механізмів захисту і охорони норм міжнародного приватного права згідно законодавства України; сприяння зацікавленості у подальшому розвитку та вдосконаленні законодавства; розуміння сутності та значення європейських стандартів та зарубіжного досвіду розвитку та функціонування правових інститутів.

Згідно з вимогами освітньо-професійних та освітньо-кваліфікаційних програм студенти повинні **знати**:

правові доктрини, цінності, ідеї та принципи на яких базується творення цивільного та цивільного процесуального права; тлумачення та особливості застосування, а також методи, методики та технології, зокрема загальнонаукові і спеціальні методи пізнання правових явищ; методики з правової оцінки

поведінки чи діяльності індивідів і соціальних груп, ідентифікації правової проблеми та її вирішення на основі принципів цивільного права;

вміти:

розв'язувати правові проблеми з посиланням на нормативно-правові акти та судову практику;

здійснювати порівняльний аналіз теоретичних положень цивільного права, формулювати висновки та узагальнення;

методично грамотно працювати з текстами нормативно-правових актів та наукових джерел;

інтегрувати знання і формулювати судження з неповним або обмеженим набором інформації;

проявляти здатність до критичного аналізу, оцінки та синтезу нових і складних ідей при вирішенні проблемних аспектів цивільного права цивільного процесуального права та вивченні принципів;

використовувати теоретичні засади принципів цивільного права у практичній роботі і правильно їх застосовувати у конкретних життєвих ситуаціях.

**Компетентності та результати навчання, яких набувають
здобувачі освіти внаслідок вивчення навчальної дисципліни (шифри
та
зміст компетентностей та програмних результатів навчання вказано
відповідно до ОПП “Право” (2024/2025)).**

Код компетентності	Назва компетентності	Результати навчання
ЗК 2	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	<i>РН 13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.</i>
ЗК 7	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями	<i>РН 18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи. кримінальних правопорушень</i>
СК 13	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ	<i>РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.</i>

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс	4		
Семестр	8		
Кількість кредитів ЄКТС	6		
Аудиторні навчальні заняття		денна форма	заочна форма
	лекції	42	
	семінари, практичні	42	30
Самостійна робота		66	120
Форма підсумкового контролю	екзамен (30)		

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Цивільне право України	
Цивільне процесуальне право України	

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Перелік тем лекційного матеріалу

Змістовий модуль I. Особливості правозастосування цивільних норм: загальні положення.

Тема 1. Особливості правозастосування норм та загальна характеристика цивільного права (2 год.).

Предмет цивільного права та предмет цивільного процесу та їх вплив на особливості правозастосування. Диспозитивний метод регулювання цивільних відносин та чинники, що його обумовлюють. Принципи цивільного права. Функції та система цивільного права. Поняття та види джерел цивільного права. Акти цивільного законодавства та їх дія в часі, в просторі та за колом осіб. Аналогія закону та аналогія права. Поняття, елементи та види цивільних правовідносин. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків.

Питання для самостійного вивчення: Місце цивільного права в системі права України. Особливість організаційних відносин. Особливість корпоративних відносин. Система цивільного права та законодавства.

Тема 2. Особливості правозастосування цивільних норм щодо фізичних осіб (2 год.).

Цивільна правоздатність фізичної особи. Цивільна дієздатність фізичної особи та її зміст. Повна цивільна дієздатність. Надання повної цивільної дієздатності фізичній особі, яка не досягла вісімнадцяти років. Часткова цивільна дієздатність. Неповна цивільна дієздатність. Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи. Визнання фізичної особи недієздатною. Опіка і піклування. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою: підстави, порядок, наслідки. Оголошення фізичної особи померлою: підстави, порядок, наслідки. Фізична особа як підприємець.

Питання для самостійного вивчення: Які підстави визнання фізичної особи недієздатною. Які правові наслідки появи фізичної особи, яка була оголошена померлою. Над якими особами встановлюється опіка. Які підстави припинення піклування.

Тема 3. Особливості правозастосування цивільних норм щодо юридичних осіб (2 год.).

Поняття юридичної особи та її ознаки. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права. Індивідуалізація юридичних осіб. Створення юридичних осіб приватного права. Цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи приватного права. Органи юридичної особи. Філії та представництва юридичної особи. Припинення юридичної особи шляхом реорганізації. Припинення юридичної особи шляхом ліквідації. Повне товариство. Командитне товариство. Товариство з обмеженою відповідальністю. Товариство з додатковою відповідальністю. Акціонерне товариство.

Виробничий кооператив. Загальна характеристика непідприємницьких товариств установ. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах.

Питання для самостійного вивчення: Якими ознаками характеризується юридична особа як суб'єкт цивільних правовідносин. Які органи наділені компетенцією здійснювати державну реєстрацію юридичних осіб. Які види господарського товариства Ви знаєте. Реорганізація юридичної особи.

Змістовний модуль 2. Об'єкти. Правочини. Довіреність. Представництво.

Тема 4. Особливості правозастосування цивільних норм щодо об'єктів цивільних прав (2 год.)

Поняття та види об'єктів цивільних прав. Речі та їх класифікація. Гроші і валютні цінності як об'єкти цивільних прав. Поняття та види цінних паперів як об'єктів цивільних прав. Нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав.

Питання для самостійного вивчення: Як співвідносяться між собою роботи та послуги. Які речі не відносяться до нерухомого майна. Визначте правовий режим цінних речей.

Тема 5. Особливості правозастосування цивільних норм щодо правочинів (2 год.)

Класифікація правочинів. Загальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину. Форма правочину. Правові наслідки недодержання форми правочину, встановленої законом. Тлумачення правочину. Відмова від правочину. Недійсність правочину. Нікчемні правочини. Оспорювані правочини. Правові наслідки недійсності правочину.

Питання для самостійного вивчення: Визначте відмінності між реальними та консенсуальним правочинами. Що таке фіктивний правочин. Які ви знаєте форми правочинів. Чи тягне недійсність окремої частини правочину недійсність інших його частин та правочину в цілому. Охарактеризуйте оспорюваний правочин.

Тема 6. Особливості правозастосування цивільних норм щодо представництва та довіреності (2 год.).

Поняття та види представництва. Довіреність: поняття, види, форма, строк. Припинення представництва за довіреністю. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень. Передоручення.

Питання для самостійного вивчення: особливості законного представника. Види представництва. Підстави припинення представництва. Які існують види довіреності. Що означає призупинення довіреності. Що таке разова довіреність.

Змістовий модуль 3. Здійснення та захист цивільних прав. Позовна давність. Право власності та інших речових прав.

Тема 7. Особливості правозастосування цивільних норм щодо здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків (2 год.).

Поняття здійснення суб'єктивних цивільних прав. Засади здійснення суб'єктивних цивільних прав. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав. Поняття та засади виконання цивільних обов'язків.

Питання для самостійного вивчення: Які засоби та форми захисту суб'єктивних цивільних прав застосовуються. Що таке цивільно-правовий захист. У чому полягає відмінність цивільно-правового захисту від охорони та від забезпечення цивільних прав та інтересів. В яких випадках і за яких умов захист цивільних прав здійснюється судами. В яких випадках і за яких умов захист цивільних прав здійснюється третейськими судами. Що таке самозахист цивільних прав? Які існують види заходів самозахисту.

Тема 8. Особливості правозастосування цивільних норм щодо строків та позовної давності (2 год.)

Поняття строку та терміну. Види строків. Порядок їх обчислення. Поняття позовної давності та межі її застосування. Види позовної давності. Зміна тривалості позовної давності. Початок перебігу позовної давності. Зупинення та переривання перебігу позовної давності. Наслідки спливу позовної давності.

Питання для самостійного вивчення: Поняття та значення претензійних строків. Наведіть класифікацію строків (термінів). Отрунтуйте поняття і значення гарантійних строків. Виокремте вимоги, на які позовна давність не поширюється. Підстави переривання перебігу позовної давності.

Тема 9. Особливості правозастосування цивільних норм щодо права власності та інших речових прав (4 год.).

Речові права на чуже майно та їх види. Поняття права власності. Право власності в об'єктивному і суб'єктивному розумінні. Суб'єкти і об'єкти права власності. Зміст права власності. Здійснення права власності. Право власності на земельну ділянку. Самочинне будівництво. Право власності на житло. Обов'язки власника та обмеження його прав. Первісні підстави набуття права власності. Похідні підстави набуття права власності. Загальні та спеціальні підстави набуття права власності. Момент виникнення права власності у набувача майна за договором. Підстави припинення права власності. Випадки примусового вилучення майна, яке належить особі на праві власності. Загальна характеристика та види права спільної власності. Право спільної часткової власності. Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності. Поділ майна, що є у спільній частковій власності, та виділ з нього частки. Припинення права на частку у спільному майні за вимогою інших співвласників. Право спільної сумісної власності. Поділ майна, що є у спільній

сумісній власності, та виділ з нього частки. Цивільно-правові засоби захисту права власності. Право власника на витребування майна із чужого незаконного володіння (віндикаційний позов). Розрахунки при витребуванні майна із чужого незаконного володіння. Право на захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння (негаторний позов).

Питання для самостійного вивчення: Як здійснюється право власності. Розкрийте поняття «право спільної власності». Як ви знаєте підстави виникнення спільної сумісної власності. Що є власністю українського народу. Що означає абсолютний характер права власності. Розкрийте поняття «захист права власності». Що таке володіння чужою річчю? Як відбувається припинення володіння. Класифікація засобів захисту права власності. Особливості припинення договору суперфіцію.

Тема 10. Особливості правозастосування цивільних норм щодо цивільної відповідальності (2 год.).

Загальні засади захисту цивільних прав та інтересів. Захист цивільних прав та інтересів юрисдикційними органами. Самозахист цивільних прав. Поняття, ознаки та функції цивільно-правової відповідальності. Види (класифікації) цивільно-правової відповідальності. Умови цивільно-правової відповідальності. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.

Питання для самостійного вивчення: Особливості відповідальності в цивільному праві, та її основні принципи. Види санкцій за цивільним законодавством. Як відрізняється цивільно-правова відповідальність від кримінального покарання. Особливості поняття «форма цивільно-правової відповідальності». На які види поділяються форми цивільно-правової відповідальності. Охарактеризуйте особливості вини боржника у цивільному праві. Особливості форс-мажору та непереборної сили.

Змістовий модуль 4. Спадкування. Особливості правозастосування цивільних норм щодо права інтелектуальної власності.

Тема 11. Особливості правозастосування цивільних норм щодо спадкування (2 год.)

Поняття і види спадкування. Склад спадщини. Відкриття спадщини. Час і місце. Спадкоємці. Право на спадкування. Усунення від права на спадкування. Поняття заповіту та його види. Умови дійсності заповіту. Форма заповіту. Порядок посвідчення заповіту. Державна реєстрація заповіту. Скасування і зміна заповіту. Визнання заповіту недійсним. Права заповідача. Заповідальні розпорядження. Право на обов'язкову частку у спадщині. Заповіт з умовою. Заповіт подружжя. Виконання заповіту. Повноваження виконавця заповіту. Черговість спадкування за законом. Зміна черговості одержання права на спадкування. Прийняття спадщини. Строк прийняття спадщини та наслідки його пропусчення. Відмова від прийняття спадщини: поняття та наслідки.

Відумерлість спадщини. Пред'явлення кредитором спадкодавця претензій до спадкоємців. Задоволення вимог кредитора. Спадковий договір.

Питання для самостійного вивчення: Історичний розвиток спадкових відносин. Правове регулювання спадкового договору. Особливості відмови від прийняття спадщини: поняття та наслідки.

Тема 12. Особливості правозастосування цивільних норм щодо права інтелектуальної власності (2 год.)

Поняття права інтелектуальної власності та його співвідношення з правом власності. Суб'єкти та об'єкти авторського права. Особисті та майнові права авторів. Строки чинності авторських майнових прав, правові наслідки їх закінчення. Загальна характеристика суміжних прав. Суб'єкти та об'єкти суміжних прав. Особисті та майнові права на об'єкти суміжних прав. Строки чинності суміжних майнових прав. Поняття, суб'єкти та об'єкти патентного права. Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування та географічне зазначення. Право інтелектуальної власності на торговельну марку.

Питання для самостійного вивчення: Генеза права інтелектуальної власності. Особливості судового захисту прав інтелектуальної власності від порушень.

Змістовий модуль 5. Особливості правозастосування цивільних норм у договірних конструкціях.

Тема 13. Особливості договорів про передання майна у власність (2 год.).

Особливості договору купівлі-продажу. Загальна характеристика та істотні умови договору. Сторони договору. Права та обов'язки сторін. Форма договору. Момент виникнення права власності у покупця товару. Види договору купівлі-продажу. Договір роздрібною купівлі-продажу. Гарантійні строки. Ризик випадкового знищення майна.

Особливості договору міни, загальна характеристика. Сторони договору міни. Особливості укладення та виконання договору міни. Поняття та юридична характеристика договору поставки. Істотні умови договору поставки. Форма та зміст договору поставки. Виконання договору поставки. Правові наслідки порушення сторонами договору поставки.

Особливості договору довічного утримання (догляду). Порядок укладення, форма та істотні умови договору. Відмова від договору та розірвання договору дарування. Правові наслідки. Момент виникнення у набувача права власності на майно, передане за договором довічного утримання (догляду).

Питання для самостійного вивчення: Особливості купівлі-продажу на біржі. Умови, яким повинні відповідати біржові угоди. Проаналізуйте зміст

таких понять «міна», «бартер», «товарообмінна операція». Наведіть приклади застосування цих понять у законодавстві. Дайте порівняльну характеристику підстав, умов та обсягу відповідальності за договором купівлі-продажу та договором поставки. Дайте визначення і порівняння понять «благодійництво», «меценатство», «спонсорство», «пожертва», «дарування».

Тема 14. Особливості договорів про передачу майна у тимчасове користування (4 год.).

Особливості та юридична характеристика договору найму. Предмет договору найму. Істотні умови договору найму (оренди). Форма та зміст договору найму (оренди). Ризик випадкової загибелі, пошкодження майна. Розірвання договору найму (оренди). Припинення договору найму (оренди). Відмова від договору найму (оренди). Оренда державного та комунального майна.

Особливості договору прокату. Сторони договору прокату. Порядок укладення та форма договору прокату. Права та обов'язки сторін договору прокату. Поняття та загальна характеристика договору оренди житла. Істотні умови договору. Суб'єктний склад договору. Підстави для припинення та розірвання договору оренди житла.

Особливості та загальна характеристика договору оренди земельної ділянки. Правове регулювання договору оренди земельної ділянки. Права та обов'язки сторін за договором оренди земельної ділянки. Відповідальність сторін у разі порушення умов договору.

Особливості договору позички. Загальна характеристика договору позички та сторони. Порядок укладення та форма договору позички. Зміст договору позички. Відповідальність за невиконання чи неналежне виконання договору позички.

Питання для самостійного вивчення: Проаналізуйте правовий статус піднаймача за договором майнового найму. Права та обов'язки піднаймача. Строк дії договору піднайму. Визначте особливості суб'єктного складу договору позички. Які обмеження існують щодо суб'єктного складу договору позички. Порівняйте договір позички з договором позики, із загальними положеннями про договір найму (оренди).

Тема 15. Особливості договорів про виконання робіт (2 год.)

Особливості застосування та законодавче регулювання договору підряду. Суб'єктний склад договору. Особливості підрядних договорів за участю фізичних осіб. Порядок укладення і форма договору підряду. Істотні умови договору. Особливості виконання договору підряду. Відповідальність сторін за невиконання чи неналежне виконання умов договору підряду.

Особливості застосування та законодавче регулювання договорів будівельного підряду. Сторони в договорі. Спеціальні вимоги, яким повинен відповідати підрядник. Порядок укладення договору будівельного підряду. Форма договору. Права та обов'язки сторін за договором будівельного підряду. Особливості виконання договорів будівельного підряду. Відповідальність сторін за договором будівельного підряду.

Поняття та загальна характеристика договору побутового підряду. Особливості суб'єктного складу за договором побутового підряду. Порядок укладення і форма договору побутового підряду. Зміст договору побутового підряду. Виконання договору побутового підряду та гарантії прав замовника.

Питання для самостійного вивчення: Складіть порівняльну характеристику договору підряду і трудового договору за: суб'єктами; змістом; ризиками сторін; підставам и та обсягами відповідальності. Проаналізуйте правову природу проектно-кошторисної документації. Визначте, які вимоги існують до проектно-кошторисної документації. Проаналізуйте види строків за договором будівельного підряду і визначте їх правове значення.

Тема 16. Особливості договорів про надання послуг (4 год.)

Особливості та юридична природа договорів перевезення та їх правове регулювання. Сторони в договорі. Загальні та спеціальні вимоги до перевізника. Порядок укладення та оформлення договору перевезення різними видами транспорту. Права та обов'язки сторін за договором перевезення. Виконання договору перевезення. Відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання умов договору. Особливості відповідальності перевізника. Претензії і позови з перевезень. Договір перевезення пасажирів, багажу і пошти. Договір транспортного експедирування.

Особливості та підстави виникнення обов'язку по зберіганню майна. Загальна характеристика договору зберігання. Сторони договору. Статус професійного зберігача. Порядок укладення та форма договору зберігання. Істотні умови договору. Виконання договору зберігання. Відповідальність сторін за договором зберігання. Зберігання на товарному складі. Спеціальні види зберігання.

Загальна характеристика договору доручення. Сторони договору доручення. Форма та зміст договору доручення. Виконання договору доручення. Підстави та правові наслідки припинення договору доручення. Правове регулювання та сфера застосування договору комісії. Сторони договору комісії. Виконання договору комісії. Відмова комісіонера від виконання договору та скасування договору комітентом та правові наслідки з цього.

Загальна характеристика та особливості договору страхування. Суб'єкти страхування. Порядок укладення та форма договору страхування. Припинення договору страхування. Особливості дострокового припинення договору страхування. Види і форми страхування: особливості майнового страхування; особливості особистого страхування;
- страхування відповідальності; страхування ризиків.

Поняття та загальна характеристика договору доручення. Сторони договору доручення. Форма та зміст договору доручення. Виконання договору доручення. Підстави та правові наслідки припинення договору доручення. Правове регулювання та сфера застосування договору комісії. Сторони договору комісії. Виконання договору комісії. Відмова комісіонера від виконання договору та скасування договору комітентом та правові наслідки з цього.

Питання для самостійного вивчення: Охарактеризуйте юридичну та фактичну послугу як предмет договору про надання послуг. Наведіть приклади професійних зберігачів. Які вимоги висуваються до професійних зберігачів. Визначте у чому полягає відмінність суброгації від регресу.

Модуль 6. Особливості правозастосування у недоговірних зобов'язаннях.

Тема 17. Недоговірні зобов'язання. Особливості компенсації моральної шкоди та відшкодування матеріальної шкоди (4 год.)

Поняття та елементи зобов'язань із завдання шкоди. Деліктна відповідальність: поняття, зміст, підстави. Підстави звільнення від відповідальності за завдання шкоди. Окремі (спеціальні) випадки відповідальності за завдання шкоди.

Особливості компенсації моральної шкоди. Умови виникнення зобов'язань з компенсації моральної шкоди. Спосіб і розмір компенсації моральної шкоди. Звільнення від відповідальності за завдану моральну шкоду.

Питання для самостійного вивчення: Порівняйте поняття «необхідна оборона», «крайня необхідність» в цивільному та кримінальному праві. Які особливості відшкодування шкоди, заподіяної в стані «необхідної оборони» та «крайньої необхідності» за нормами цивільного та кримінального права.

ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Особливості правозастосування норм та загальна характеристика цивільного права (2 год.).

1. Предмет цивільного права та предмет цивільного процесу та їх вплив на особливості правозастосування.
2. Диспозитивний метод регулювання цивільних відносин та чинники, що його обумовлюють.
3. Принципи цивільного права.
4. Функції та система цивільного права.
5. Поняття та види джерел цивільного права.
6. Акти цивільного законодавства та їх дія в часі, в просторі та за колом осіб.
7. Аналогія закону та аналогія права.
8. Поняття, елементи та види цивільних правовідносин.
9. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків.

Тема 2. Особливості правозастосування цивільних норм щодо фізичних осіб (2 год.).

1. Цивільна правоздатність фізичної особи
2. Цивільна дієздатність фізичної особи та її зміст
3. Повна цивільна дієздатність. Надання повної цивільної дієздатності фізичній особі, яка не досягла вісімнадцяти років
4. Часткова цивільна дієздатність
5. Неповна цивільна дієздатність
6. Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи
7. Визнання фізичної особи недієздатною
8. Опіка і піклування
9. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою: підстави, порядок, наслідки
10. Оголошення фізичної особи померлою: підстави, порядок, наслідки
11. Фізична особа як підприємець

Тема 3. Особливості правозастосування цивільних норм щодо юридичних осіб (2 год.).

1. Поняття юридичної особи та її ознаки
2. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права
3. Індивідуалізація юридичних осіб
4. Створення юридичних осіб приватного права
5. Цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи приватного права. Органи юридичної особи
6. Філії та представництва юридичної особи
7. Припинення юридичної особи шляхом реорганізації
8. Припинення юридичної особи шляхом ліквідації
9. Повне товариство
10. Командитне товариство
11. Товариство з обмеженою відповідальністю

12. Товариство з додатковою відповідальністю
13. Акціонерне товариство
14. Виробничий кооператив
15. Загальна характеристика непідприємницьких товариств установ
16. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах.

Тема 4. Особливості правозастосування цивільних норм щодо об'єктів цивільних прав (2 год.)

1. Поняття та види об'єктів цивільних прав
2. Речі та їх класифікація
3. Гроші і валютні цінності як об'єкти цивільних прав
4. Поняття та види цінних паперів як об'єктів цивільних прав
5. Нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав.

Тема 5. Особливості правозастосування цивільних норм щодо правочинів (2 год.)

1. Класифікація правочинів
2. Загальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину
3. Форма правочину. Правові наслідки недодержання форми правочину, встановленої законом
4. Глумачення правочину. Відмова від правочину
5. Недійсність правочину
6. Нікчемні правочини.
7. Оспорювані правочини.
8. Правові наслідки недійсності правочину.

Тема 6. Особливості правозастосування цивільних норм щодо представництва та довіреності (2 год.).

1. Поняття та види представництва.
2. Довіреність: поняття, види, форма, строк.
3. Припинення представництва за довіреністю.
4. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень.
5. Передоручення.

Тема 7. Особливості правозастосування цивільних норм щодо здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків (2 год.).

1. Поняття здійснення суб'єктивних цивільних прав.
2. Засади здійснення суб'єктивних цивільних прав.
3. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав.
4. Поняття та засади виконання цивільних обов'язків.

Тема 8. Особливості правозастосування цивільних норм щодо строків та позовної давності (2 год.)

1. Поняття строку та терміну.
2. Види строків. Порядок їх обчислення.
3. Поняття позовної давності та межі її застосування.
4. Види позовної давності. Зміна тривалості позовної давності.
5. Початок перебігу позовної давності.
6. Зупинення та переривання перебігу позовної давності.
7. Наслідки спливу позовної давності.

Тема 9. Особливості правозастосування цивільних норм щодо права власності та інших речових прав (4 год.).

1. Речові права на чуже майно та їх види
2. Поняття права власності. Право власності в об'єктивному і суб'єктивному розумінні .
3. Суб'єкти і об'єкти права власності
4. Зміст права власності. Здійснення права власності
5. Право власності на земельну ділянку. Самочинне будівництво
6. Право власності на житло
7. Обов'язки власника та обмеження його прав
8. Первісні підстави набуття права власності
9. Похідні підстави набуття права власності
10. Загальні та спеціальні підстави набуття права власності
11. Момент виникнення права власності у набувача майна за договором
12. Підстави припинення права власності
13. Випадки примусового вилучення майна, яке належить особі на праві власності
14. Загальна характеристика та види права спільної власності
15. Право спільної часткової власності
16. Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності
17. Поділ майна, що є у спільній частковій власності, та виділ з нього частки. Припинення права на частку у спільному майні за вимогою інших співвласників
18. Право спільної сумісної власності
19. Поділ майна, що є у спільній сумісній власності, та виділ з нього частки
20. Цивільно-правові засоби захисту права власності
21. Право власника на витребування майна із чужого незаконного володіння (віндикаційний позов)
22. Розрахунки при витребуванні майна із чужого незаконного володіння
23. Право на захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння (негаторний позов).

Тема 10. Особливості правозастосування цивільних норм щодо цивільної відповідальності (2 год.).

1. Загальні засади захисту цивільних прав та інтересів.
2. Захист цивільних прав та інтересів юрисдикційними органами.
3. Самозахист цивільних прав.
4. Поняття, ознаки та функції цивільно-правової відповідальності.
5. Види (класифікації) цивільно-правової відповідальності.
6. Умови цивільно-правової відповідальності.
7. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.

Тема 11. Особливості правозастосування цивільних норм щодо спадкування (2 год.)

1. Поняття і види спадкування. Склад спадщини
2. Відкриття спадщини. Час і місце
3. Спадкоємці. Право на спадкування. Усунення від права на спадкування.
4. Поняття заповіту та його види. Умови дійсності заповіту
5. Форма заповіту. Порядок посвідчення заповіту. Державна реєстрація заповіту
6. Скасування і зміна заповіту. Визнання заповіту недійсним .
7. Права заповідача. Заповідальні розпорядження
8. Право на обов'язкову частку у спадщині
9. Заповіт з умовою. Заповіт подружжя
10. Виконання заповіту. Повноваження виконавця заповіту
11. Черговість спадкування за законом. Зміна черговості одержання права на спадкування
12. Прийняття спадщини. Строк прийняття спадщини та наслідки його пропусчення
13. Відмова від прийняття спадщини: поняття та наслідки. Відумерлість спадщини.
14. Пред'явлення кредитором спадкодавця претензій до спадкоємців. Задоволення вимог кредитора.
15. Спадковий договір.

Тема 12. Особливості правозастосування цивільних норм щодо права інтелектуальної власності (2 год.)

1. Поняття права інтелектуальної власності та його співвідношення з правом власності
2. Суб'єкти та об'єкти авторського права
3. Особисті та майнові права авторів. Строки чинності авторських майнових прав, правові наслідки їх закінчення
4. Загальна характеристика суміжних прав. Суб'єкти та об'єкти суміжних прав.
5. Особисті та майнові права на об'єкти суміжних прав. Строки чинності суміжних майнових прав
6. Поняття, суб'єкти та об'єкти патентного права

7.Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок

8.Право інтелектуальної власності на комерційне найменування та географічне зазначення

9.Право інтелектуальної власності на торговельну марку

Тема 13. Особливості договорів про передання майна у власність (2 год.).

1. Особливості договору купівлі-продажу.

2. Загальна характеристика та істотні умови договору.

3. Сторони договору.

4. Права та обов'язки сторін.

5. Форма договору.

6. Момент виникнення права власності у покупця товару.

7. Види договору купівлі-продажу.

8. Договір роздрібної купівлі-продажу. Гарантійні строки. Ризик випадкового знищення майна.

9. Особливості договору міни, загальна характеристика.

10. Сторони договору міни.

11. Особливості укладення та виконання договору міни.

12. Поняття та юридична характеристика договору поставки.

13. Істотні умови договору поставки. Форма та зміст договору поставки.

14. Виконання договору поставки.

15. Правові наслідки порушення сторонами договору поставки.

16. Особливості договору довічного утримання (догляду).

17. Порядок укладення, форма та істотні умови договору.

18. Відмова від договору та розірвання договору дарування.

19. Правові наслідки. Момент виникнення у набувача права власності на майно, передане за договором довічного утримання (догляду).

Тема 14. Особливості договорів про передачу майна у тимчасове користування (4 год.).

1. Особливості та юридична характеристика договору найму.

2. Предмет договору найму.

3. Істотні умови договору найму (оренди).

4. Форма та зміст договору найму (оренди).

5. Ризик випадкової загибелі, пошкодження майна.

6. Розірвання договору найму (оренди).

7. Припинення договору найму (оренди).

8. Відмова від договору найму (оренди).

9. Оренда державного та комунального майна.
10. Особливості договору прокату.
11. Сторони договору прокату.
12. Порядок укладення та форма договору прокату.
13. Права та обов'язки сторін договору прокату.
14. Поняття та загальна характеристика договору оренди житла. Істотні умови договору.
15. Суб'єктний склад договору.
16. Підстави для припинення та розірвання договору оренди житла.
17. Особливості та загальна характеристика договору оренди земельної ділянки.
18. Правове регулювання договору оренди земельної ділянки.
19. Права та обов'язки сторін за договором оренди земельної ділянки.
20. Відповідальність сторін у разі порушення умов договору.
21. Особливості договору позички.
22. Загальна характеристика договору позички та сторони.
23. Порядок укладення та форма договору позички.
24. Зміст договору позички.
25. Відповідальність за невиконання чи неналежне виконання договору позички.

Тема 15. Особливості договорів про виконання робіт (2 год.)

1. Особливості застосування та законодавче регулювання договору підряду. Суб'єктний склад договору.
2. Особливості підрядних договорів за участю фізичних осіб.
3. Порядок укладення і форма договору підряду.
4. Істотні умови договору.
5. Особливості виконання договору підряду.
6. Відповідальність сторін за невиконання чи неналежне виконання умов договору підряду.
7. Особливості застосування та законодавче регулювання договорів будівельного підряду.
8. Сторони в договорі.
9. Спеціальні вимоги, яким повинен відповідати підрядник.
10. Порядок укладення договору будівельного підряду.
11. Форма договору.
12. Права та обов'язки сторін за договором будівельного підряду.
13. Особливості виконання договорів будівельного підряду.
14. Відповідальність сторін за договором будівельного підряду.
15. Поняття та загальна характеристика договору побутового підряду.

16. Особливості суб'єктного складу за договором побутового підряду.
17. Порядок укладення і форма договору побутового підряду.
18. Зміст договору побутового підряду.
19. Виконання договору побутового підряду та гарантії прав замовника.

Тема 16. Особливості договорів про надання послуг (4 год.)

1. Особливості та юридична природа договорів перевезення та їх правове регулювання.
2. Сторони в договорі. Загальні та спеціальні вимоги до перевізника.
3. Порядок укладення та оформлення договору перевезення різними видами транспорту.
4. Права та обов'язки сторін за договором перевезення. Виконання договору перевезення.
5. Відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання умов договору.
6. Особливості відповідальності перевізника. Претензії і позови з перевезень.
7. Договір перевезення пасажирів, багажу і пошти. Договір транспортного експедирування.
8. Особливості та підстави виникнення обов'язку по зберіганню майна.
9. Загальна характеристика договору зберігання.
10. Сторони договору. Статус професійного зберігача.
11. Порядок укладення та форма договору зберігання. Істотні умови договору.
12. Виконання договору зберігання.
13. Відповідальність сторін за договором зберігання.
14. Зберігання на товарному складі. Спеціальні види зберігання.
15. Загальна характеристика договору доручення.
16. Сторони договору доручення.
17. Форма та зміст договору доручення.
18. Виконання договору доручення.
19. Підстави та правові наслідки припинення договору доручення.
20. Правове регулювання та сфера застосування договору комісії.
21. Сторони договору комісії.
22. Виконання договору комісії.
23. Відмова комісіонера від виконання договору та скасування договору комітентом та правові наслідки з цього.
24. Загальна характеристика та особливості договору страхування.
25. Суб'єкти страхування.
26. Порядок укладення та форма договору страхування.

27. Припинення договору страхування.
28. Особливості дострокового припинення договору страхування.
29. Види і форми страхування: особливості майнового страхування; особливості особистого страхування; страхування відповідальності; страхування ризиків.
30. Поняття та загальна характеристика договору доручення. Сторони договору доручення.
31. Форма та зміст договору доручення.
32. Виконання договору доручення.
33. Підстави та правові наслідки припинення договору доручення.
34. Правове регулювання та сфера застосування договору комісії.
35. Сторони договору комісії.
36. Виконання договору комісії.
37. Відмова комісіонера від виконання договору та скасування договору комітентом та правові наслідки з цього.

Тема 17. Недоговірні зобов'язання. Особливості компенсації моральної шкоди та відшкодування матеріальної шкоди (4 год.)

1. Поняття та елементи зобов'язань із завдання шкоди.
2. Деліктна відповідальність: поняття, зміст, підстави.
3. Підстави звільнення від відповідальності за завдання шкоди.
4. Окремі (спеціальні) випадки відповідальності за завдання шкоди.
5. Особливості компенсації моральної шкоди.
6. Умови виникнення зобов'язань з компенсації моральної шкоди.
7. Спосіб і розмір компенсації моральної шкоди.
8. Звільнення від відповідальності за завдану моральну шкоду.

Зміст самостійної роботи студентів

Розподіл годин, виділених на вивчення дисципліни

«Особливості правозастосування цивільних та цивільних процесуальних норм»

Найменування видів робіт	Розподіл годин	
	денна форма	заочна форма
	7 семестр	7 семестр
Самостійна робота, год, у т.ч.:	66	120

Опрацювання матеріалу, викладеного на лекціях	22	6
Підготовка до практичних занять та контрольних заходів	22	10
Підготовка звітів з практичних робіт	-	-
Підготовка до поточного контролю	10	10
Опрацювання матеріалу, винесеного на самостійне вивчення	12	94

ПОЛІТИКА КУРСУ

Усі теоретичні та методичні матеріали з навчальної дисципліни, а також графік відпрацювань, представлені в СДО УКД. Відвідування занять з курсу є обов'язковим. Під час проведення лекційних занять, викладач може оцінювати знання здобувачів, що значно покращить підсумкову аудиторну оцінку.

З метою закріплення матеріалу під час вивчення курсу може бути проведено проміжний тестовий контроль, який не тільки дозволить здобувачам краще запам'ятати вивчений матеріал, а й підготуватися до підсумкового контролю.

Якщо студент бере участь у міжнародній або внутрішній програмі академічної мобільності (відповідно до постанови КМУ від 12.08.2015 № 579 «Про затвердження положення по порядок реалізації права на академічну мобільність»), студент отримує індивідуальний навчальний план, який враховує фактичне виконання студентом індивідуальних навчальних планів поточного та попередніх навчальних років. Якщо дисципліна не була перезарахована, відпрацювання пропущених занять здійснюється студентом впродовж семестру після повернення із навчання.

Студент, який з поважних причин, підтверджених документально, не мав можливості брати участь у формах поточного контролю має право на його відпрацювання у двотижневий термін після повернення до навчання.

Поведінка поводження здобувачів у аудиторії і взаємини з викладачем здійснюються у відповідності до Кодексу корпоративної етики та Принципів і норм академічної доброчесності, як функціонують в УКД.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації».

В основі академічної доброчесності лежить чесність, довіра, порядність у виконанні своїх обов'язків, довіра, справедливість, повага та відповідальність.

Академічна доброчесність покликана боротися із:

- плагіатом як актом шахрайства в студентських роботах, наукових статтях та тезах;

- фабрикацією та фальсифікацією результатів наукових досліджень;

- обманом, списуванням,

- використання непередбачених навчальним процесом допоміжних матеріалів та технічних засобів.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);

- повторне проходження навчального курсу;

- відрахування із закладу освіти (крім осіб, що здобувають загальну середню освіту).

Основні моральні принципи, яких повинні дотримуватися викладачі та студенти університету в аудиторії:

- поважати права й гідність особистості. у стосунках між студентами та викладачами дотримуватися норм взаємоповаги й рівноправної співпраці, тактовності й коректності, ввічливості й толерантності;

- не допускати вияву національної, релігійної, расової та гендерної нетерпимості;

- підтримувати в навчальних групах і університеті в цілому атмосферу доброзичливості, дружби, взаємодопомоги та взаємної відповідальності;

- завжди дбати про честь і гідність кожного в стінах навчального закладу;

- постійно підвищувати освітній і культурний рівень.

Здобувачі вищої освіти мають право на оскарження оцінки з дисципліни отриманої під час контрольних заходів. Апеляція здійснюється відповідно до «Положення про політику та врегулювання конфліктних ситуацій». Ознайомитись з документом можна за покликанням <https://bit.ly/3CnfUgk>.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При вивченні дисципліни застосовується комплекс методів для організації навчання студентів з метою розвитку їх логічного та абстрактного мислення, творчих здібностей, підвищення мотивації до навчання та формування особистості майбутнього фахівця в галузі права.

Програмний результат навчання	Метод навчання	Метод оцінювання
Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування правової системи та доктрини приватного права.	словесні методи (лекція, розповідь пояснення); наочні методи (ілюстрування, комп'ютерні і мультимедійні методи); інтерактивні методи (Case study, дискусія, мозковий штурм, робота в команді (групах))	екзамен
Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки	словесні методи (лекція, розповідь пояснення); наочні методи (ілюстрування, комп'ютерні і мультимедійні методи); інтерактивні методи (дискусія, мозковий штурм, робота в команді (групах)). Додатково: написання тез, презентація на науковому заході	екзамен
Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.	словесні методи (лекція, розповідь пояснення); наочні методи (ілюстрування, комп'ютерні і мультимедійні методи); інтерактивні методи (Case study, дискусія, мозковий штурм, робота в команді (групах))	екзамен

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Процедура проведення контрольних заходів, а саме поточного контролю знань протягом семестру та підсумкового семестрового контролю, регулюється «Положенням про систему поточного та підсумкового контролю оцінювання знань та визначення рейтингу студентів», яке розміщено на сайті університету в розділі «Публічна інформація»: <https://ukd.edu.ua/node/1149>

Здобувачі мають право оскаржувати результати поточного оцінювання, а також інформувати про факти конфліктних ситуацій в академічній групі чи з викладачем у відповідності до «Положення про політику та врегулювання конфліктних ситуацій».

Фіксація **поточного** контролю здійснюється в «Електронному журналі обліку успішності академічної групи» на підставі чотирибальної шкали – «2»;

«3»; «4»; «5». У разі відсутності студента на занятті виставляється «н». За результатами поточного контролю у Журналі, автоматично визначається підсумкова оцінка, здійснюється підрахунок пропущених занять.

Усі пропущені заняття, а також негативні оцінки студенти зобов'язані відпрацювати впродовж трьох наступних тижнів. У випадку недотримання цієї норми, замість «н» в журналі буде виставлено «0» (нуль балів), без права перездачі.

Здобувачі які ведуть конспект лекцій, мають план-проспект семінарського заняття, а також формулюють власну аналітичну думку з конкретного питання можуть претендувати на оцінку відмінно «5». Також здобувачі, які приймають активну участь в обговоренні відповідей своїх колег можуть отримати додаткові бали до власної відповіді, або окрему оцінку. Якщо здобувач відповідав усно і виконував тестові завдання під час семінару, викладач вносить до Журналу дві оцінки.

До підсумкового контролю допускаються студенти, які за результатами поточного контролю отримали не менше 35 балів. Усі студенти, що отримали 34 балів і менше, не допускаються до складання підсумкового контролю і на підставі укладання додаткового договору, здійснюють повторне вивчення дисципліни впродовж наступного навчального семестру.

Підсумковий контроль знань у формі диференційованого заліку (I семестр) та екзамену (II семестр) проводиться у вигляді комп'ютерного тестування. За результатами підсумкового контролю (диференційований залік/екзамен) студент може максимально отримати 40 балів. У перелік питань підсумкового контролю у формі екзамену (II семестр) включається матеріал всього курсу, в тому числі за I семестр.

Студенти, які під час підсумкового контролю отримали 24 бали і менше, вважаються такими, що не здали екзамен/диференційований залік і повинні йти на перездачу.

Загальна семестрова оцінка з дисципліни, яка виставляється в екзаменаційних відомостях оцінюється в балах (згідно Шкали оцінювання знань за ЄКТС) і є сумою балів отриманих під час поточного та підсумкового контролю.

Шкала оцінювання знань за ЄКТС:

Оцінка за національною шкалою	Рівень досягнень, %
Національна диференційована шкала	
Відмінно	90 – 100
Добре	75 – 89

Задовільно	60 – 74
Незадовільно	0 – 59
Національна недиференційована шкала	
Зараховано	60 – 100
Не зараховано	0 – 59
Шкала ECTS	
A	90 – 100
B	83 – 89
C	75 – 82
D	68 – 74
E	60 – 67
FX	35 – 59
F	0 – 34

Студенти, які не з'явилися на екзамени без поважних причин, вважаються такими, що одержали незадовільну оцінку.

Об'єктивність процедур проведення контрольних заходів забезпечується відмежуванням результатів поточного контролю від результатів підсумкового контролю.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Стефанчук М. О. Теоретичні засади цивільної правосуб'єктності фізичних осіб та особливості її здійснення: автореф. дис. ... д.ю.н.: 12.00.03. Київ, 2020. С. 6.
2. Корпоративне право крізь призму судової практики: монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2021. 512 с.
3. Скрипник В. Л. Об'єкти цивільних прав: теоретичні і методологічні проблеми. Дис. ... доктора юридичних наук: 12.00.03. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2021. 350 с.
4. Нижний А. В., Ходаківський М. П., Юровська Г. В. Визнання правочинів недійсними: основи теорії та судова практика. Посібник для суддів / А. В. Нижний, М. П. Ходаківський, Г. В. Юровська. / Під редакцією А. В. Нижного. Київ: Алерта, 2020. 234 с.
5. Паращук Л., Кучер А. Особливості представництва у цивільному праві. Актуальні проблеми правознавства. № 2 (22). 2020. С. 94–100.
Дифамація: збірник статей / за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків. ЕКУС, 2021. 250 с.
6. Зловживання правом: зб. ст. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєва. Харків: ЕКУС, 2021. 308 с.
7. Строки. Позовна давність: зб. ст. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків. ЕКУС, 2021. 240 с.
8. Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду: коментарі науковців / за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєва. Харків. ЕКУС, 2020. 496 с.

Додаткова:

9. Карнаух Б. П. Причинний зв'язок як умова деліктної відповідальності в практиці Європейського суду з прав людини: справи про порушення процедурних гарантій. Проблеми законності. 2019. Вип. 145. С. 68–79.
10. Спасибо-Фатєєва І.В. Про майнову відповідальність юридичних осіб за зобов'язаннями держави. Право України. 2019. № 1. С. 204–216.

Інтернет-ресурси:

11. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 18.11.2021).
12. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 № 514–VI. Законодавство України / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text>.
13. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755–IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>.
14. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657–XII. Законодавство України / Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.